

UD İCRASINDA VİRTÜÖZİTE AMAÇLI YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ: TARGAN UD

A NEW MODEL PROPOSAL FOR VIRTUOSITY IN OUD PERFORMANCE: TARGAN OUD

Ali Maruf ALASKAN*-Ahmet Ömer ÖZKAN-
Recep ÖZDEMİR***-Süleyman Çağrıhan ERKAN******

ÖZ: Ud, Orta Asya'dan Arap yarımadasına, Orta ve Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya kadar birçok coğrafyada yaygın olarak kullanılan bir çalgıdır. Geçmiş M.Ö. 8. Yüzyıla kadar uzanır. Girdiği her kültüre adapte olabilen ve yeniliklere açık bir çalgı olarak bilinir. Bu çalışmada, özellikle Türkiye ve Ortadoğu'da kültürel bir sembol haline gelen Ud için yenilikçi bir model Targan Ud önerisi sunulmuştur. 20. yüzyılın başlarında ülkemizin yetiştirmiş olduğu ve bütün Arap dünyasının ekol olarak benimsediği Şerif Muhiddin Targan'ın icra tarzı, bestelerinin ses genişlikleri ve sanatçının kullanmış olduğu pozisyon teknikleri dikkate alınarak ileri seviye icralara daha fazla imkân tanyacak yeni bir ud modeli Targan Ud tasarlanmıştır. 2020 yılında Türk Patent Enstitüsünden 2018/18286 tescil numarası ile Ege Üniversitesi adına faydalı model tescil belgesi alınan Targan udun günümüz müzik tarzlarının ihtiyaçlarına cevap vermesini kolaylaştıracak bir değişim ve gelişim örneği olabileceği düşünülmüştür. Geleneksel udun sap ölçülerine sadık kalınarak gövde formu üzerinde yapılan değişim sayesinde dört kolonluk pozisyon alanı sap üzerine taşınmıştır. Böylece 7-12. Pozisyon arasında icracıya daha konforlu parmak yürüyüşleri, acelite ve süslemelerde yüksek kalitede ses elde etme imkânı sağlanmıştır. Önerilen modelin icra açısından sunmuş olduğu avantajları ortaya koymak için bestecinin (Targan) eserlerinden esinlenilerek yeni örnek eserler yazılmış ve çalışmanın sonuçları objektif olarak sunulmuştur. Sonuç olarak, araştırmamız kapsamında tasarlanan Targan Ud modeli ile çalgının ses sahasının kullanım alanı, ergonomisi ve çalım rahatlığı artırılmıştır. Yüzlerce yıl öncesinden günümüze kadar geçirdiği her değişimle ses özellikleri ve kapasitesi daha da iyileşen ud, Targan Ud modeli ile kapasite ve yeteneklerine bir yenisini daha eklemiştir. 8. yüzyıldan bu yana insanlığın müzik dünyasının önemli bir aktarım aracı olan kadim çalgı ud 21. yüzyılda da yeni bir form kazanarak bu rolünü devam ettirme imkânı bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ud, Targan, çalgı, virtüözite, metot, pozisyon

ABSRTACT: *The Oud is a musical instrument widely used across various regions from Central Asia to the Arabian Peninsula, and from the Middle East and North Africa to Europe. Its history dates*

* Doç. Dr.-Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı/İzmir-
ali.maruf.alaskan@ege.edu.tr (0000-0003-2165-6001)

** Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Yüksek Lisans Öğrencisi/İzmir-
ahmet_omerozkan@hotmail.com (Orcid: 0009-0004-2783-6761)

*** Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Yüksek Lisans Öğrencisi/İzmir-
luthierozdemir@gmail.com (Orcid: 0000-0002-4817-6422)

**** Doç. Dr. -Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı/İzmir-
cagrihan.erkhan@ege.edu.tr (Orcid: 0000-0002-1485-8409)

This article was checked by Turnitin.

back to as early as the 8th century BCE. Known for its adaptability to every culture it encounters and its openness to innovation, the Oud has become a cultural symbol, particularly in Turkey and the Middle East. This study proposes an innovative model called the Targan Oud specifically for the Oud, aiming to enhance its cultural significance and musical versatility in these regions. Taking into account the performance style of Şerif Muhiddin Targan, who was trained in our country at the beginning of the 20th century and adopted as a school by the entire Arab world, a new Oud model Targan Oud was designed to provide more opportunities for advanced performances. It is thought that the Targan Oud, which received a utility model certificate with registration number 2018/18286 from the Turkish Patent Institute in 2020 on behalf of Ege University, could be an example of change and development that will make it easier to meet the needs of today's musical styles. By adhering to the neck dimensions of the traditional Oud and making changes to the body form, the four-column position area has been moved to the neck. Thus, between the 7th and 12th positions, the performer is provided with more comfortable finger movements and the opportunity to achieve high-quality sound in melodic passages and ornaments. In order to demonstrate the advantages of the proposed model in terms of performance, new sample works inspired by the compositions of the composer (Targan) were written, and the results of the study were presented objectively. As a result, the Targan Oud model designed within the scope of our research enhances the utilization area, ergonomics, and playing comfort of the instrument's sound field. With each change it has undergone over hundreds of years, improving its sound characteristics and capacity, the Oud has added yet another capability with the Targan Oud model. Since the 8th century, the ancient instrument Oud, an important medium of transmission in humanity's musical world, has found the opportunity to continue its role by acquiring a new form even in the 21st century.

Keywords: Oud, Targan, instrument, virtuosity, method, position

Giriş

Müzik, binlerce yıldan bu yana insanlığın doğumdan ölüme her anında yaşamının içinde olmuştur. Bilhassa Müslüman toplumların kültüründe yeni doğan bir bebeğin kulağına okunan ezan sesi ve ölen birinin ardından okunan sela müziğin her coğrafya ve kültürde ne denli bir öneme sahip olduğunu anlamak için iyi bir örnektir (Koç, 2013: 2645-2651). Benzer şekilde yaşamın her kademesinde kültürel, siyasal, sağlık ve daha birçok yönü ile müzik yine insanoğlunun hep yanı başındaki önemli bir aparat olmaya devam etmektedir. Müziğin toplumun ihtiyaç ve amaçlarını ifade edebilmesi için binlerce çeşit müzik aleti icat edilmiş ya da geliştirilmiştir. Sözü edilen çalgılardan biri olan Ud, Orta Asya'dan Kuzey Afrika'ya, Ortadoğu'dan Avrupa'ya dünyanın birçok bölgesinde müziğin en önemli sunum ve aktarım aracı olmuştur. Türk müziğinde de oldukça saygın bir yere sahip olan ud, değişen zaman içerisinde; şekli, icra biçimleri, öne çıkan icracıları ve eğitimi ile ilgili olarak birçok yönden ilgi odağı olmuştur. Pek çok teorisyen ve araştırmacı ortaya koydukları çalışmalarında uda geniş yer ayırmışlardır (Göksu, 2021). Orta Asya tarih kayıtlarında udun ilk olarak Uygur Türklerinde görüldüğüne dair bilgiler mevcuttur. 981 yılında kayda geçen bilgilere göre; kopuz ve ud Uygur kültüründe önemli bir yerinin olduğu ve gittikleri her yere yanlarında taşıdıkları ve kullandıkları bildirilmektedir (Koç, 2013). İnsanoğlunun hayatına girdiği ilk günden itibaren kendine has tını karakteri sayesinde gittiği her yerde, farklı zamanların ve kültürlerin önemli bir aktarım aracı olmayı başarmıştır (Ziyagil, 2021). Antik Mısır firavunları dönemine kadar uzanan iddialar olsa da, udun daha çok Orta Asya kökenli olduğu düşünülmektedir. Orta Asya'nın çeşitli yerlerinde, yaklaşık iki bin yıl öncesine

tarihlenen kalıntılarda içi oyulmuş tek bir ağaç gövdeli, sapa ve burgu kutusuna doğru sivrilen armut biçiminde ud şekillerine rastlanmaktadır. "Semerkant heykelcikleri, Airtam firizleri, Ganthara heykelleri, Çin Türkistan'ı fresklerinde" bu çalgının tasvirlerine sık sık rastlanmaktadır. Bu tasvirler arasında en eski belge MÖ VII. yüzyılda Batı Türkistan'da kilden yapılmış bir heykelcik olarak bilinmektedir (Can ve Can, 1995). El Kindi'den (796-874) günümüze müzik nazariyatı kaynaklarında; ses aralıkları, perdelerin tarifi, bestecilik gibi teori konularında önemli bir çalgı olarak kullanılmıştır (Turabi, 1996: 58). El Kindi' den sonra yazılan müzik kaynaklarında ud yine sıklıkla kullanılmıştır. Bilhassa perde ve aralıkların izahı konusunda udun önemli bir yeri vardır. "Farabi'nin, ud'un tel sayısını beşe çıkardığı ve müziğin insanlar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisi konuları üzerinde durmuş olduğu bilinmektedir" (Çetinkaya, 2001). Safiyüddin kendinden sonraki müzik bilimcileri üzerinde 17 sesli dizisiyle büyük etki yapmıştır. İyi ud çalan Safiyüddin'in bu sistemi geliştirmesinde udun etkisi büyüktür (Farmer, 1986). Farabi, matematiksel ve ölçüsel olarak ud üzerinde birçok buluş gerçekleştirmiştir. Kitabü'l Musika'l Kebir adlı eserinde ud için, diğer çalgıların arasında en mükemmel olanı gibi etkileyici bir ifade kullanmıştır. Aynı dönemde önemli bir isim olan Ziriyab, kendi yaptığı bir ud ve uda beşinci teli ekleyen kişidir. Daha sonra İbn-i Sina, Kitabü's Şifa adlı eserinde udun yapısı ve perde aralıkları hakkında çeşitli bilgiler sunmuştur (Can ve Can, 1995: 10-12). Amasyalı Şükrullah Çelebi Edvar-ı Musiki" adlı eserinde ud yapımı, akordu ve telleri hakkında detaylı anlatımlar bulunmaktadır. Ayrıca, tellerin duruşu ve perdeler üzerinde parmak yerlerini gösteren bir şema da kullanmıştır (Kamiloğlu, 2008: 171-187). 15. yy.'da yazılan Kitab-ı Keşfü'l Humum adlı eserde Abdülkadir Meragi'nin uda dair çok önemli bilgilerin yanında uda ilişkin birkaç farklı modeli de anlatmaktadır. Bu modeller, sekiz teli (dört çift) olan Ud-ı Kadim ve beş telli olan Ud-ı Kâmil'dir. Osmanlı mûsikî kültüründe 17. yüzyıla kadar birçok dönemde nazariyat ve icra konusunda önemli bir yer edinmiştir. Ancak 17. yüzyıldan 19. yüzyıl sonuna kadar yerini tambura bırakmıştır. 20. yüzyılın başlarında yeniden ilgi odağı olmaya başlamıştır (Can, 2002). Cumhuriyetin kurulması sonrasında başlayan yenilikçi atılımların içerisinde müzik de yerini almıştır. Geleneksel Türk müziğinin batılı normlar çerçevesinde geliştirilmesi girişimleri önemli sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır. Batı müziği çalgılarının eğitiminin ön plana çıktığı bu dönemde özellikle ud bu sürece en erken adapte olan çalgımız olmuştur. Bunda Şerif Muhiddin Targan'ın rolü çok büyüktür. Çünkü esas çalgısı olan udun yanında, iyi bir batı müziği eğitimi almış, ileri derecede viyolonsel ve piyano çalan Targan, bu birikimi ud'a aktararak sürecin öncülerinden olmuştur. Targan bu yönü ile ud'un geleneksel çalış biçimi ve repertuar anlayışını batılı anlamda yeniden oluşturmuştur. Dünyada gelişen zamanla birlikte değişen müzik anlayışı ve buna bağlı teknik icranın giderek ilgi görmesi çalgılarda daha etkili ifade yaratma arayışını doğurmuştur. Bu arayış çalgıların sınırlarının giderek zorlanması ve yeni tasarım veya sentezlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çalgıların mevcut sınırlarının ötesine geçme çabaları besteciler kadar çalgı yapımcıların da en büyük mücadelesi olmuştur. Bestecilerin teknik-artistik icra için çalgıların ses sahalarını ve akort aralıklarını

değiştirme fikirleri aynı zamanda çalgı yapımcılarının ilgisini çekmiştir. Sap ve gövdelerde yapılan değişikliklerin yanında, tel sayılarında ve ergonomide de farklı arayışlar söz konusu olmuştur. Bu arayışlar çalgı eğitiminde kullanılan metotlara da yansımıştır. Sözü edilen arayışlar birçok çalgıda olduğu gibi ud üzerinde de gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızın merkezinde ele alınan ud tarihsel süreç içerisinde birçok değişim ve gelişim aşamasından geçmiştir. Günümüzde de bu süreç devam etmektedir.

Ud'da İleri İcra ve Pozisyon Gelişimi

Bütün çalgılarda olduğu gibi udda da ileri seviyede icraya ulaşmak için erken yaşta başlamanın yanında doğru ve planlı eğitim yöntemleri ile yeterli alıştırmaya yapmak gerekir. Bu sayede artistik ve üst düzey icra seviyesine ulaşmak mümkün olabilmektedir. Çağdaş müzik eğitim kurumlarında bu ilkeler üzerine kurulu eğitim modelleri sayesinde müzik dünyasına çok değerli virtüöz icracılar kazandırılmaktadır. Uzun saatler süren ve sürekli tekrar gerektiren alıştırmalar icracıların çalgı üzerinde gereken hakimiyeti kurmasını sağlamaktadır. Bu sürecin en önemli malzemesi ise işin uzmanları tarafından hazırlanmış metot ve etütlerdir (Bol, 2022) . Çalgılarda müziksel ifadelerin anlatımında çok çeşitli yöntem ve teknikler kullanılır. Etütler çalım tekniğini ileri seviyeye taşımaya hedefleyen, aynı zamanda müzikal değerleri de önemseyen araştırıcı ve geliştirici içeriğe sahip alıştırmalardır. İfade gücünü arttırmak, artistik çalış biçimlerini sergilemek, bestelenen eserlerin zorluk derecesi, süsleme, nüans, acelite, herhangi bir çalgı için yazılmış olan eserleri bir başka çalgıya uyarlamak ve transpozisyon gibi daha birçok yorum ve ifade kavramı için çok çeşitli çalgı çalma biçim ve yöntemleri vardır. Bu teknik ve yöntemlerden bir tanesi de parmak pozisyonudur. İngilizce tabiri *fingering* ya da *finger position* olarak adlandırılır. Gitara göre bakıldığında, pozisyon kavramının tam olarak anlamı, sol el birinci (işaret parmağı) parmağının tuşe üzerinde durduğu noktadaki notaya denk gelen yer çalınan eser için elin bulunduğu pozisyonu ifade eder. Pozisyonlara buldukları yere göre isimler verilir. Sol elin 1. parmak birinci perdenin arkasındaysa, çalıcının *birinci* pozisyonunda olduğu söylenir. 1. parmak yedinci perdenin arkasındaysa, çalıcının *yedinci* pozisyonunda olduğu söylenir (Sherrod, 1981). Ud için pozisyon kavramı söz konusu olduğunda, kullanılan akort sisteminin önemi ortaya çıkmaktadır. Standart ud akordu ve en tiz perde (Tiz Tiz Bûselik) temel alındığında ud'un ses sahasının, 3 oktavı Bakiye + Tanini + Tanini aralığı kadar aştığı görülmektedir (Bol, 2022: 379). Targan'ın kullanmış olduğu akorda göre ve eserlerinin (ör: Konser Etüdü, Kanatlarım Olsaydı) en tiz notalarını çalmak için büyük ses deliğinin ortasını geçen yaklaşık 40 cm'lik bir alanı kullanmak gerekir. Bu mesafe udun tel boyunun 3/2'lik kısmı olarak ölçülür ve 4 oktavı aşan bir ses sahasıdır. Ancak standart ud'da, 7. pozisyona 1. parmağı koyduğumuzda 2-3-4 parmaklar tiz hüseyini ve tiz acem perdelerine kadar uzanır. Bu nokta icracıların ileri pozisyonlarda temiz ve kaliteli ses elde edebildikleri en uç notalardır. Bu pozisyonun sonrası ud icrasında oldukça zorlayıcı bir alandır ve pozisyon kontrolünün en büyük dayanağı olan başparmağın destek alabileceği bir nokta bulunmadığından dört parmağın

bilekten destek alması gereken bir bölgedir. Bu işlem ve kaliteli ses çıkarmak açısından zorlayıcıdır.

Türk Müziğinde Ud Virtüözlüğü ve Şerif Muhiddin Targan

Şerif Muhiddin Targan 1882-1967 yılları arasında yaşamıştır. Soyağacı Hz. Muhammed'e kadar dayanmaktadır (Cevher, 1993). Türk müziğinde ud çalgısı ve virtüözlük ile özdeşleşmiş bir isim olan Şerif Muhiddin Targan Ortadoğu, Kuzey Afrika ve özellikle Arap dünyasını etkilemiştir. Şerif Muhiddin'in icracı kimliği, eserleri ve mirası için kullanılan virtüöz tabiri genel bir tabir olmayıp, Batı terminolojisindeki karşılığıdır. Targan kendini bir solist olarak biçimlendirmiş, bu uğurda çalışma ve yeteneği ile udu solist bir enstümana dönüştürmeyi başarmıştır. Böylece geleneksel algıyı tümenden değiştirmiştir. Ud'un ses sahasını dört oktava kadar çıkarmış, ud için eser yazma fikri, pozisyon anlayışı, nüans işaretlerinin kullanımında, karmaşık ve zor pasajlarda mızrap ve parmakların kullanılmasında, klavyenin bilinçli kullanımında, kendine ait süslemelerde, müzikte çoksesselikte kendi farkını ortaya koymayı başarmıştır. (Işıktaş, 2015).

Esasen udda pozisyon kavramının ve ileri icra tekniklerinin ilk aşamalarını çocukken çaldığı udun kopan tellerinin seslerini diğer teller üzerinde bulma çabası onun virtüözlük hikâyesinin önemli detayları arasındadır. Bu vesile ile üstün yeteneği ve yaratıcı kimliği gelişmiş, sonrasında udda yeni bir düşünüş ve teknik hâkimiyet sahası yaratmıştır (Işıktaş, 2020). Yazmış olduğu besteler ve yaratmış olduğu icra tekniği 1900'lerden itibaren Targan'ın ud icrasında batılı bir anlayış ve önemli bir ekol olmasını sağlamıştır. Targan sanat yaşamında önemli eserlerinin yanında çok değerli bir ud metodu da yazmıştır. Şerif Muhiddin Targan'ın yazmış olduğu etüt ve eserlerinden oluşan metodunda; *konser etüdü, kapris, koşan çocuk, kanatlarım olsaydı* gibi teknik açıdan çok ileri seviye eserler bulunmaktadır. Makamsal diziler iki buçuk oktav içerisinde ve parmak numaralarının işaretlenmesi ile gösterilmektedir. İleri düzey icralar için oldukça faydalı bir metot olarak hazırlanmıştır. Bu metotta tutuş ve kavrayış hakkında da önemli detay bilgilere yer verilmiştir. Ud'un sapı ile vücut arasında meydana gelen açının geniş tutulması ile sol elin ve kolun tiz perdelerde serbest hareket edebilmesi sağlanacaktır (Targan, 1995). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere metotta udun tutuşu ve bilek hareketinin rahatlığı ile pozisyon değişikliği, tiz bölgelerdeki çalışmayı desteklemektedir. Udu tel boyu ve gövde formu göz önüne alındığında Tel boyunun sadece, 1/3'lük kısmı sap üzerinde yer almaktadır. Geri kalan 2/3'lük kısmı ise gövde üzerinde kalmaktadır. Sap üzerindeki alanın çalım imkânı ile kıyaslandığında, gövde üzerindeki kısımda icracılar sınırların çok üstünde bir çaba ve efor sarf ederek, ancak tel boyunun yarısına kadar bir alanda sınırlı sayıda sesler elde edebilmektedirler. Sap ile gövdenin birleşim noktası ve sonrasındaki alanda gövdenin sırt kısmının yuvarlak, ön yüzünün geniş ve düz bir yüzeye sahip olması, kavrayış ve notaları sağlıklı basmayı zorlaşmaktadır. 3,5 oktavlık ses sahasına sahip ud da aslında geniş bir pozisyon kullanım alanı mevcuttur. Bu alanda üst eşikten başlayarak tel boyunun yarısını dört kolon daha ileriye kadar kullanan 15 pozisyon mevcuttur (Torun, 1993). Ancak temiz ses elde edilebilecek alanda en fazla 7. pozisyona

biçimi dönemin müzik otoriteleri tarafından, Niccolo Paganini'nin keman için yapmış olduğu devrim niteliğindeki eserleri ve icra tekniğine benzetilerek, **udun Paganinisi** unvanı almasını sağlamıştır (Cevher, 1993). Onun bu seviyeye ulaşmasında üstün yeteneğinin yanında ileri derecede piyano ve viyolonsel çalmasının çok büyük etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Piyano ve viyolonseli tamamen batı tekniği ile öğrenip çalması onun bu birikimleri uda aktarmasında önemli bir rol oynamıştır. Batı müziğinde piyano, viyolonsel ve benzer çalgılar için o dönemde yazılmış eserler incelendiğinde, virtüöziteye yönelik yapıtlar olduğu görülür. Ancak aynı dönemde, Türk müziği çalgıları için bu tarz eserlerden söz etmek pek mümkün değildir. Targan'ın yaşadığı bu dönem Cumhuriyetin yeni kurulduğu yıllara denk gelmektedir. Targan'ın sanat yaşamının şekillenmesinde Cumhuriyet dönemi müzik politikalarının büyük etkisinin olduğu göz ardı edilemez. Cumhuriyet devrimlerinin etkisi ile birçok sanatçı yenilikçi girişimlerde bulunmuş ve batılı bir sanat eğitimi çabası içerisine girmiştir. Şerif Muhiddin Targan da Cumhuriyet döneminin yenilikçi ruhunu en iyi kavramış ve bu sayede ud icrasının yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır (Ayas, 2014). Targan'ın bu yenilikçi üst düzey icra tekniği ve eserleri yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da büyük ilgi görmüştür. Sanatçının bu şöhreti bütün Arap âleminin uda derin bir kültürel anlam yüklemesine ve Targan ekolünün bu coğrafyada da yayılmasına sebep olmuştur. Ekol olmanın gereği olan okul ve metot, ilerleyen zamanlarda Targan'ın sanat yaşamındaki en değerli girişimleri olmuştur. Bağdat Konservatuvarını kurmuş Münir Beşir, Cemil Beşir, Selman Şükür gibi önemli virtüözleri yetiştirmiştir (Cevher, 1993). İcra tekniği ve eserleri büyük ilgi görmüş sonraki nesillere aktarılmaya başlanmıştır.

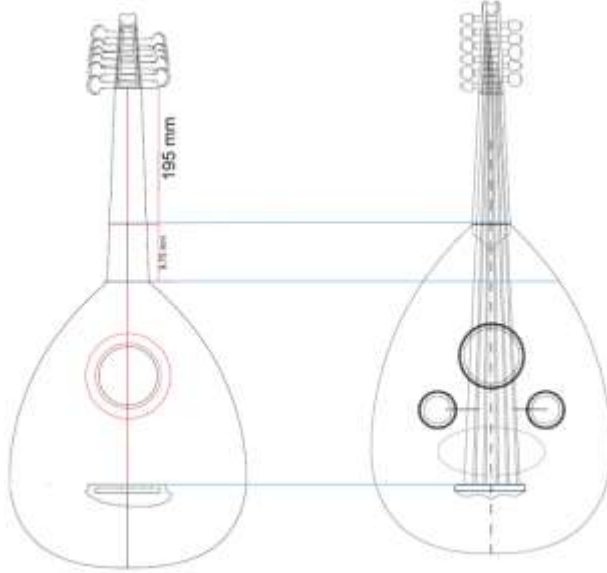
Targan Ud Modeli Önerisi

Şerif Muhiddin Targan'ın icra tekniği ve bestelerindeki zorluk derecesi kendi dönemindeki ud icra anlayışı ile karşılaştırıldığında zamanının oldukça ilerisinde bir seviyede olduğunu anlamak mümkündür. Eserlerinin dönemin icracıları tarafından çalınması için geleneksel çalım tekniklerinin dışında bir mızrap ve parmak pozisyonu gerekliliği hemen fark edilmiştir. Targan'ın bestelerini geleneksel akort ve icra teknikleri ile çalmak çok anlamlı olamadığı gibi, bu eserlerin teknik ve estetik olarak da etkisini kaybetmesine sebep olmaktadır. Bu eserleri Targan'ın çalım tekniği ile çalabilmek için onun kullandığı akort sistemi ve pozisyon yürüyüşlerini kullanmak gerekir. Bunun için de onun çalım tekniğini öğrenmek, yazmış olduğu alıştırmaları çalışmak ve sonrasında pozisyon yürüyüş becerileri kazanmak gerekir. Sonuç olarak bu işlem için uzun soluklu ve zorlu bir süreç gerekmektedir. Ya da bu zorlukları kolaylaştırmak için alternatif yöntem ve teknikler bulmak gerekir. Farklı yol arayışları sürecinde, çalımdaki bazı zorlukları daha pratik bir yöntemle (eserlerin orijinal çalım şeklini bozmadan) uygulamak için farklı bir ud modeli tasarlama fikri ortaya çıkmıştır. İlk olarak, 2005 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Çalgı Yapımı ve Onarımı Bölümünde Ali Maruf Alaskan ve Ahmet Ömer Özkan tarafından Şerif Muhiddin Targan'ın metodundaki etütlerin ve eserlerin tamamı çalınmış, pozisyon, parmak ve mızrap tekniği analiz edilmiştir. Yapılan icra ve pozisyon analizi sonrasında, *Targan Ud* adı verilen bir ud modeli tasarlanmış ve

prototip denemesi yapılmıştır (Fotoğraf 1.). Tasarlanan prototip TRT İzmir Radyosu stüdyolarında canlı yayında Ali Maruf Alaskan tarafından çalınmış ve olumlu geri dönüşler alınmıştır. Bu sonuçlar üzerine çalgının geliştirilmesine karar verilmiştir. Daha sonra 2018 yılında ses kutusu, ses tablası, ses delikleri ve eşik yeri noktasında bazı değişikliklerle son halini almış kullanıma hazır hale getirilmiştir. Araştırmada önerilen ud modeli ile 7. pozisyon (sap ve gövdenin birleşim noktası) sonrasındaki bölgenin daha kolay bir şekilde kullanılmasına olanak sağlanmaktadır (Şekil 2.). Bu model ile ses tablası üzerindeki kapalı olan bölge sap üzerine taşınarak (sap boyu tel boyunun yarısı olacak şekilde, 12. perdeye kadar) bu alandaki parmak yürüyüşlerinde icracının daha kolay ve yüksek kalitede ses elde etmesi mümkün olmaktadır. Şerif Muhiddin Targan'ın *kapris*, *koşan çocuk*, *konser etüdü* gibi en zor eserlerinin 7. pozisyon ve sonrasındaki pozisyonlarda çalınması gereken bölümlerinin daha rahat bir şekilde çalındığı ve yüksek kalitede ses elde etme imkânı sunduğu tespit edilmiştir. Sözü edilen eserler çalınırken klavye üzerinde kolayca pozisyon değişimi yapılabildiği görülmektedir. Bu sayede çalgı, icracıya daha fazla acelite, akor ve nüans yapma imkânı sunmaktadır. Geleneksel ud ile *Targan ud* karşılaştırıldığında aradaki boyut farkı net bir şekilde görülmektedir. Bu modelle gövde form boyu 92 mm. form eni 60 mm. küçülmektedir. Küçültülen form boyu sayesinde sap boyunun 97,5 mm'lik kısmı yani, 7. pozisyon ile 10. pozisyon arası gövde dışında kalmaktadır. Gövde dışında bırakılan bu kısım icracıya gövde üzerindeki parmak pozisyonlarını daha rahat bir şekilde uygulayabilme imkânı sunmaktadır. Form derinliği ise değişmemektedir. Ölçü olarak boyutlarda küçülme olmasına rağmen çalgıda ton, tını ve ses hacmi açısından bir kayıp söz konusu olmamıştır. Bunun yanında boyutlardaki küçülme çalgının tutuşunu kolaylaştırdığı için hâkimiyet avantajı da sağlamaktadır (Fotoğraf 2.). Targan ud 2020 yılında Türk Patent Enstitüsü tarafından Ege Üniversitesi adına tescillenmiştir. Faydalı model tescili alan Targan ud, Ali Maruf Alaskan, Ahmet Ömer Özkan, S. Çağrıhan Erkan, Tunca Yüksel, Recep Özdemir ve birçok ud icracısı tarafından denenmiş ve olumlu eleştiriler almıştır. Bu icracılardan bazıları bu çalgıyı aktif olarak kullanmaktadır.

Fotoğraf 1: standart ud ve Targan ud, Ali Maruf Alaskan 2024

Şekil 2: Tasarlanmış Targan ud modeli ve standart ud karşılaştırmalı ön görünüş,
Ali Maruf Alaskan, 2018.

Fotoğraf 2: Standart ud ve Targan ud pozisyon karşılaştırma görüntüleri.

Sonuç

Ülkemiz ve Ortadoğu müziğinin önemli bir çalgısı olan ud yüzyıllar süren yolculuğunda pek çok değişim geçirmiştir. Geçirdiği her değişim onu bir adım ileriye taşıırken onun müziğini de her defasında biraz daha zenginleştirmiş ve onu evrensel bir çalgıya dönüştürmüştür. Kendine has tını karakteri sayesinde profesyonel, amatör, besteci ve dinleyicilerin en gözde çalgılarından olmuştur. Günümüzde etnik müziklerden popüler müziğe, klasik müzikten halk müziğine, geleneksel müzikten caz müziğine birçok müzik türünde kullanılmaktadır. Birçok topluluğun kültüründe ud ismiyle özdeşleşen *Farabi*, *El Kindi*, *Meragi*, *Ziryab* gibi tarihe mal olmuş isimlerin en önemli çalgısı olmuştur. Adı geçen bu isimler uddan aldıkları ilhamla müzik tarihine çok değerli bilgiler sunarken, udun gelişiminde de önemli rol oynamışlardır. Ülkemiz müzik tarihinde de birçok değerli ud virtüözü yetişmiştir. Ancak bu virtüözler içerisinde özellikle Şerif Muhiddin Targan ismi öne çıkmaktadır. Ülkemiz kadar Arap ve Batı toplumlarını da etkilemeyi başaran Targan, yaratmış olduğu çalım tekniği ve ileri icra kabiliyeti gerektiren besteleri sayesinde ud icrasına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Ülkemizde ilk defa bir Türk müziği çalgısı (ud) için eser yazma kültürünün gelişmesini sağlamıştır. Böylelikle udun kullanım kapasitesinin daha ileri bir seviyeye taşınması için yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeni fikirler ışığında süren arayışlar ve denemeler Targan udun tasarlanmasına yol açmıştır. Targan ud; form boyu, sap boyu ve pozisyon avantajı ile ud icracılarının kolaylıkla uyum sağlayıp kullanabilecekleri bir model olarak önerilmiştir. Böylece

Targan'ın eserlerinin ve benzer düzeyde bestelerin daha kolay çalınmasına imkân tanırken diğer taraftan yeni eserlerin yazılmasına ilham kaynağı olmuştur. Çalışma kapsamında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Süleyman Çağrıhan Erkan tarafından Targan ud için eserler bestelenmiştir. Bu Eserlerin notaları, pozisyon analizleri ve icra örnekleri ilerleyen zaman içerisinde yeni bir makalede icracılara ve okurlara sunulacaktır. Sonuç olarak, araştırmamız kapsamında tasarlanan Targan ud modeli ile çalgının ses sahasının kullanım alanı, ergonomisi ve çalım rahatlığı artırılmıştır. Yüzlerce yıl öncesinden günümüze kadar geçirdiği her değişimle ses özellikleri ve kapasitesi daha da iyileşen ud, Targan ud modeli ile kapasite ve yeteneklerine bir yenisini daha eklemiştir. 8. yüzyıldan bu yana insanlığın müzik dünyasının önemli bir aktarım aracı olan kadim çalgı ud 21. yüzyılda da yeni bir form kazanarak bu rolünü devam ettirme imkânı bulmuştur.

KAYNAKÇA

- Ayas, G. (2014). *Musiki inkılabının sosyolojisi*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Bol, Y. (2022). *Yayımlanmış ud metodu ve alıştırma çalışmalarının karşılaştırmalı analizi ve ud eğitimine yönelik ileri seviye pozisyon etüdlerinin oluşturulması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Can, M. C. (2002). Eski Grek dört unsur nazariyesi ve Türkçe müzik yazmalarında etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 133-143.
- Can, N. - Can, M. C. (1995). Tarih içinde ud- I. *Milli Folklor*, 4(26), 8-15.
- Cevher, M. H. (1993). *Şerif Muhiddin Targan*. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.
- Çetinkaya, Y. (2001). *İhvan-ı Safa'da müzik düşüncesi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Farmer, H. G. (1986). *Studies in oriental music*. Frankfurt: Institut für Geschichte der Arabisch-İslamischen Wissenschaften.
- Göksu, A. (2015). Geleneksel Türk müziği üst düzey icracılarının performans gelişim süreçleri üzerine bir araştırma. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 3 (2), 1020-1030.
- Göksu, A. (2021). Onur Akdoğu metodlarındaki transpoze etüd ve eserlerin teknik açıdan incelenmesi. *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*, 3(2), 1-22.
- Işıқтаş, B. (2020). Çağın yeni sunmuş bir ud virtüözü: Şerif Muhiddin Targan. *Z Dergisi (Hakemsiz Dergi)* (4), 324-329.
- Işıқтаş, B. (2015). Şerif Muhiddin Targan: As the actor indicator of modern compounds. *Dakam (Doğu Akdeniz Akademik Araştırma Merkezi) Musicult'15 / Müzik ve Kültürel Çalışmalar Konferansı Bildirileri Kitabı*, (s.1-11) İstanbul.
- Kamiloğlu, R. (2008). Amasyalı (Ahmedoğlu) Şükrüllah'ın Edvar-ı Musiki'sinin tanıtımı ve değerlendirilmesi. *Hikmet Yurdu Dergisi*, 1 (1), 171-187.
- Koç, F. (2013). The comparison of methods used for oud education in Turkish music. *Procedia-Social and Science*, 106, 2645-2651.
- Sherrod, R. J. (1981). *A guide to the fingering of music for the guitar*. Arizona: The University of Arizona.
- Sürelsan, İ. B. (1965). Ud'a dair. *Musiki Mecmuası*, 221, 197-198.
- Targan, Ş. M. (1995). *Ud metodu*. İstanbul: Çağlar Musiki Yayınları.

Torun, M. (1993). *Ud metodu*. İstanbul: Çağlar Yayınları.

Turabi, A. H. (1996). *Risaletün fi Haberi Te'lifil-Elhan*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ziyagil, H. E. (2021). Udun tarihsel gelişim süreci ve 21. yüzyılın popüler kültüründeki yeri. *International Journal of Social Sciences*, 5 (1), 1-19.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale konusu ve kapsamı, etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *Article does not require an Ethics Committee Approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.*

Katkı Oranı Beyanı / Author Contributions: Birinci yazar çalışmanın ana temasını belirlemiş, fikir ve organizasyon şemasını oluşturmuştur. Makale metninin kurgu ve içeriğini planlayıp yazmıştır. İkinci yazar ilk prototip çizim, kalıp, şablon kısmının teorik ve uygulamalarını oluşturmuştur. Üçüncü yazar prototipin geliştirilmesi ve faydalı model patent başvuru aşamasındaki nihai ölçü oran ve çizimleri gerçekleştirmiştir. Dördüncü yazar, ortaya çıkarılan çalgının icra potansiyelini test ederek çalgı için eser bestelemiş, bestelenen eserler seslendirilerek çalgının uygunluğunu değerlendirmiştir. / *The first author identified the main theme of the study and created the idea and organizational scheme. The first author planned and wrote the structure and content of the manuscript. The second author created the theoretical and practical aspects of the first prototype drawing, mold, template part. The third author developed the prototype and made the final measurements, proportions and drawings for the utility model patent application phase. The fourth author tested the performance potential of the resulting instrument, composed works for the instrument, and evaluated the suitability of the instrument by performing the composed works.*